

דבריו צ"ע, כאשר העיר עליו בשו"ת 'דבר אברהם' ח"ג סי' כח בתשובתו להגאון רבי חיים עוזר ז"ל.

אמנם, אפי' לשיטת 'אחיעזר', המעיין בפנים יראה שמירי באופן שבאמת רוצה לקבל, רק שחושב אולי לא יוכל לעמוד בנסיון, עיי"ש. אבל באופן שאינו רוצה לקבל כלל, וברור לו שבודאי יעבור על איסורי תורה, אין קבלה כזו נחשבת קבלה, ואין דינו כגר כלל.

וא"כ בנ"ד, שאמו נכרי' ואביו מתנהג כגוי, והילד נתגדל שם וישאר שם להלאה, פשיטא שאין יודע ואינו רוצה כלל בקיום התורה ומצוותיה, ודינו כנכרי ואין רשאי לקבלו כלל בבית המדרש.

והצעתי דברי אל רב מזקני הוראה, ואמר שהב"ד שגירוהו אינו בי"ד, שהאיך יכולין לגייר למי שאמו נכרי' ואביו כגוי, וישאר שם, וא"כ פשיטא שדינו כגוי לכל דבר.

הוצאה ביו"ט [גליון]

הנ"ל

בגליון האחרון תתנא (עמ' 70 ואילך), העיר הר"ח רפפורט שיחי' על המסופר ב'רשימת דברים' (להר"י שיחי' חיטריק), שכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע שלא הטיב בעיניו לחסיד שנשא הטלית לבית המדרש ביו"ט ברחוב. ויפה העיר, שהרי מפורש ברמב"ם וב"י סי' תצח, שאע"פ שהוצאה מלאכה שאפשר מעיו"ט, התירו משום שמחת יו"ט. וא"כ אינו חומרא להחמיר הוצאה לצורך ביו"ט.

ואולי אפ"ל שברשימ"ד טעה או שכח שהמעשה הי' בחזרת הטלית מביהמ"ד לביתו, ושם יש באמת חשש הוצאה, כמו שנתבאר בספר נטעי גבריאל' יו"ט ח"א פכ"ב ס"ד. שהרי אינו צריך עוד להטלית ביו"ט.

פיעפוע איסור בלוע

הרב שלום דובער לוי

ספרן ראשי בספריית אגודת חסידי חב"ד

בשוע"ר סי' תמז ס"ה-ו כתב וז"ל: "ככר חמץ שהיד סולדת בו, שנגע בככר מצה חם שהיד סולדת בו אינו אוסר אלא מקום מגעו,

דהיינו שיסיר מהמצה את המקום שנגע בו החמץ ויסיר אותה בעומק כרוחב אגודל והשאר מותר אפילו באכילה, שהרי לא נפלט לשם טעם חמץ כלל אפילו משהו דכיון שאין שם רוטב להוליך את טעם החמץ אין טעם החמץ הולך מעצמו בטבעו יותר ממקום מגעו. . אבל אם ההיתר הוא שמן כגון מצה המשוחה בשמן או בשר שמן צלי. . הרי השמנונית של היתר שבמקום מגעו הוא מפטם ומשמין את טעם החמץ משהו הנפלט ועל ידי כן מפעפע טעם משהו זה ומתפשט בכל ההיתר כמו שהוא דרך כל דבר שמן לפעפע ולהתפשט כשהוא חם, עכ"ל.

הרי שכמו שדבר השמן עצמו מפעפע ומתפשט כשהוא חם, כך גם החמץ שנתפסם ע"י שמנוניות ההיתר גם הוא מפעפע ומתפשט בכל ההיתר.

ומכל מקום יש חילוק יסודי בין פעפוע הדבר השמן בעצמו לבין פעפוע החמץ שנתפסם ע"י שמנוניות ההיתר, שחתיכת האיסור השמן מפעפעת הן בתוך החתיכה שנוגעת בה כשהיא חמה, והן מחתיכה (זו שנוגעת באיסור) לחתיכה (של היתר הנוגעת בחתיכה זו), משא"כ כשהחמץ נתפסם על ידי שמנוניות ההיתר, אזי הוא מפעפע רק בתוך ההיתר שפיטם אותו, אבל אינו מפעפע מחתיכה לחתיכה.

חילוק זה מבואר לקמן סי' תסא סי"ח, וז"ל: "שטעם הבלוע אינו יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב אפילו שתיהן שמינות אלא אם כן האיסור עצמו הוא שמן", ע"כ. וכ"ה בסי' תסז סנ"ב, וז"ל: "שאף להאומרים ששמנונית הבשר מפטם את הציר היוצא מהחטה מכל מקום אין בציר זה כח לפעפע מחתיכה לחתיכה בלא רוטב כיון שאינו שמן מצד עצמו". וכ"ה לקמן שם סנ"ג, וז"ל: "שהאיסור עצמו מפעפע מחתיכה לחתיכה כיון שהוא שמן מצד עצמו".

המקור להלכה זו, שאיסור השמן מפעפע מחתיכה לחתיכה הוא בתורת הבית הקצר, בית ד שער א (ז, א), ובטור ושו"ע יו"ד סי' קה ס"ז: "בלעה מן הדברים המפעפים בטבען כגון שומן אוסרת חברתה". ושם ס"ה מבואר בטור ושו"ע: "ואפילו חתיכת האיסור כחושה וחתיכת היתר שנצלית עמה שמינה האיסור מפעפע בכולה". וכותב ע"ז הרש"ל בהגהותיו לטור (הובא בפרישה שם ס"ק טז. ב"ח שם ס"ט ד"ה ומ"ש רבנו אבל אם. ש"ך שם ס"ק יט. מ"א סי' תמז ס"ק ב), וז"ל: "דוקא בגוף האיסור אבל בבליעת האיסור לא ס"ל הכי כדלקמן בסמוך". היינו שבאיסור הבלוע לא מועיל מה שההיתר מפטם את האיסור, ואינו מפעפע מחתיכה לחתיכה.

ב. לכאורה קשה ע"ז ממ"ש לקמן סי' תנא סס"ו (כשהתנור נאסר מאיסור חמץ שנבלע בו), וז"ל: "ואם שכח והניח מצה חמה בתוך תנור קטן זה או על גבי תנור בית החורף בלי שום דבר המפסיק בינתיים צריך לקלוף תחתוניות המצה שנגע בגוף התנור. . צריך ליטול ממנו כדי קליפה ואם הוא מאכל שמן כולו אסור". הרי כאן מיירי שהתנור נאסר מאיסור חמץ שנבלע בו, והחמץ אינו שמן, ומ"מ כשהניחו בו מאכל שמן, מפטם המאכל שמן את החמץ הבלוע בתנור ומפעפע החמץ מהתנור אל המאכל. ולכאורה דבר זה סותר את הכלל שנתבאר לעיל.

ויובן זה בהקדים ביאור יסוד ההלכה הנזכרת, שהמאכל השמן מפטם את האיסור הכחוש ועי"ז מפעפע האיסור אל חתיכת ההיתר. ולכאורה צריך להבין הלכה זו, שהרי לפי הכלל האמור לעיל שאין האיסור שנתפטם מפעפע מחתיכה לחתיכה, א"כ איך מפעפע האיסור שנתפטם אל חתיכת ההיתר השמינה שנוגעת בו?

על זה מדייק ומבאר בשוע"ר סי' תמוז ס"ו, וז"ל: "השמנונית של היתר שבמקום מגעו הוא מפטם ומשמין את טעם החמץ משהו הנפלט ועל ידי כן מפעפע טעם משהו זה ומתפשט בכל ההיתר", כלומר, כיון שגם האיסור הכחוש נבלע בהיתר בשיעור כדי נטילה, הרי השמנוניות של ההיתר שבמקום הזה הוא מפטם ומשמין את טעם האיסור הבלוע בו כבר, ושוב מפעפע טעם האיסור הזה בתוך אותה החתיכה, ואינה צריכה לפעפע מחתיכה לחתיכה כדי לאסור את ההיתר, כי אם מפעפעת בתוך אותה חתיכה עצמה.

והמקור לזה הוא בב"ח יו"ד סי' קה ס"ט ד"ה ומ"ש רבינו, אבל מובא בש"ך (שם ס"ק יט): "מאחר דבע"כ פולטת רוטב נבלה הלכך אם ההיתר אצלו שמן השומן מתערב ברוטב נבלה ונבלע עמו בחתיכה".

וכן מדייק רבנו לקמן סי' תסז סנ"א, וז"ל: "ששמנונית הבשר מפטם את הציר הנבלע בו ונעשה כאלו הוא עצמו שמן ואזי הוא מפעפע ומתפשט ונבלע בכל אותה החתיכה". וכן מדייק שם ס"ס: "הרי השומן מפטם את טעם משהו חמץ הבלוע בתוכו".

ולפי זה מובנת גם ההלכה שבסי' תנא סס"ו שהובאה לעיל, כי גם שם מפעפע האיסור הכחוש מהתנור אל חתיכת ההיתר - כדי קליפה, ואז מפטם ההיתר השמן את טעם האיסור הבלוע בתוכו (כדי קליפה),

ואז מפעפע טעם האיסור בכל אותה החתיכה (ואינה צריכה לפעפע מחתיכה לחתיכה).

ג. ומעתה צריך להבין מ"ש בסי' תסז סנ"ב (בחטה שנמצאת בחתיכת בשר מלוחה, שנוגעת בעוד חתיכת בשר), "שאר החתיכות שנמלחו עמה ביחד אף על פי שהיו נוגעות בה ונבלע בהן הציר היוצא ממנה אינן נאסרות כלל אפילו אם הן שמינות וגם אותה חתיכה היא שמינה לפי שאף להאומרים ששמנונית הבשר מפטם את הציר היוצא מהחטה מכל מקום אין בציר זה כח לפעפע מחתיכה לחתיכה בלא רוטב, כיון שאינו שמן מצד עצמו ונמצא שאין בשאר החתיכות אפילו משהו מציר זה שיצא מהחטה". ולכאורה מה בין זה לדין האמור לעיל בסי' תנא סס"ו, ששם אומרים שעכ"פ נכנס טעם האיסור כדי קליפה בהיתר, ואם ההיתר שמן אזי הוא מפטם את טעם האיסור הבלוע בתוכו ומפעפע טעם זה בכל אותה החתיכה. מדוע אם כן לא נאמר כך גם כאן? וכי מהו החילוק בין אם טעם החמץ נכנס לתנור ומתנור לחתיכת בשר, לבין אם טעם החמץ נכנס לחתיכת בשר מלוחה ומחתיכה זו נכנסת לחתיכה אחרת?

אמנם טעם החילוק ביניהם מבואר בשו"ע יו"ד סי' קה ס"ז, ששם מבואר שחתיכה שבלוע בה טעם איסור, אינה אוסרת חתיכה אחרת הנוגעת בה. וכותב ע"ז הרמ"א שם: "וכל זה בב' חתיכות אבל כלי שבלע איסור אוסר היתר שנוגע בו אפילו באיסור שאינו שמן". ובש"ך שם ס"ק כב: "מאחר שאין בו פליטה מגופו אוסרת היתר". ובס"ק כג: "וכתב ע"ז בדרכי משה, ופשוט הוא דאינו אוסר רק כדי קליפה". ומזה מובן הטעם שבסי' תנא סס"ו (שהתנור נאסר מטעם חמץ ונוגע בחתיכת בשר) פסק רבינו שבדבר כחוש אוסר כדי קליפה ובדבר שמן אוסר כולו, ואילו בסי' תסז סנ"ב (שהחתיכת בשר נאסרה מטעם חמץ ונוגעת בחתיכה אחרת) פסק רבנו שבדבר כחוש אינו אוסר כלל, וגם לא בדבר שמן, שכיון שלא נבלע בו טעם האיסור אפילו כדי קליפה, שוב אינו מועיל מה שהבשר השמן מפטם את החתיכה הראשונה, שהרי איסור בלוע שנתפטם אינו מפעפע מחתיכה לחתיכה.

ד. אמנם לכאורה כלל זה אינו תואם את ההלכה שבסי' תסא סי"ח (במצה שנתכפלה באמצעה, שנאסר כיפול זה, וחוששין שנתפשט טעם האיסור בכל המצה): "אם מצה זו שנתכפלה נגעה במצה אחרת שלא במקום הכפל, אלא מקצתה השני שלא נתכפלה נגעה במצה אחרת אפילו שתיהן משוחות בשומן אין צריך ליטול במקום מגעה אלא

כדי קליפה בלבד לפי שטעם הבלוע אינו יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב אפילו שתייהן שמינות אלא אם כן האיסור עצמו הוא שמן". ולכאורה כיון שגם בלי השומן אוסרת היא את המצה הנוגעת בה בכדי קליפה, מדוע לא יועיל א"כ השומן המפטם את הבלוע הזה שיפעפע בכל המצה הזו ולאסרה כולה, כמו בדין החתיכה הנוגעת בתנור שנאסר, כמובא לעיל.

ולהבין זאת צריך להקדים, שלכאורה זה גופא דורש ביאור, הרי הובאה לעיל הלכה פשוטה בשו"ע יו"ד סי' קה ס"ז, שחתיכה שבלוע בה איסור אינה אוסרת חתיכה אחרת הנוגעת בה, אפילו כדי קליפה. וא"כ מדוע כאן המצה הזו (שנבלע בה טעם איסור חלק המצה שנתכפלה) אוסרת את המצה הנוגעת בה כדי קליפה.

ועל כרחינו צריכים אנו לומר שזוהי חומרה בעלמא במצה בפסח. וכן נראה מדברי מהרש"ל עצמו, שהרי ברמ"א סי' תסז ס"ה כותב סתם "שאר מצות שבתנור מותרים". ובט"ז ס"ק ד ומ"א ס"ק יב, מובאים דברי הרש"ל בשו"ת סי' נו, המבאר הטעם "דאין איסור הבלוע יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב", ואפילו בנשיכה אינן נאסרות, ומ"מ צריך קליפה. הלכה זו מביא המהרש"ל גם ב"ם של שלמה' (חולין פ"ז סי' מה), ושם אינו מזכיר שיש להחמיר בכדי קליפה. ומזה מובן שמה שכתב בשו"ת סי' נז שצריכה קליפה היא חומרא בעלמא.

וכיון שכדי קליפה זו אינה אלא חומרה בפסח, לכן אין בה ממשות חמץ כדי קליפה עד כדי שהשומן יפטם אותה ויפעפע בכל אותה המצה. וא"כ מובן, שלענין פיטום הטעם הבלוע, דין המצה שוה לדין התרנגולות שבסי' תסז סנ"ב.

ה) אמנם עדיין צריך עיון לתווכך ב' הלכות הללו, שהרי אחרי ביאור דין התרנגולות בסי' תסז סנ"ב, כותב רבנו בסנ"ג, וז"ל: "ויש חולקין על כל זה ואומרים כיון שבכל איסורי תורה שנמלחו עם ההיתר אע"פ שהאיסור וההיתר הם כחושים אף על פי כן אנו מחמירין לאסור עד ס' אפילו הן חתיכות הרבה נוגעות זו בזו, והאיסור אינו נוגע אלא באחד מהן בלבד והטעם הוא כדי שלא נצטרך להבחין לחלק בין איסור כחוש לאיסור שמן שבאיסור שמן מן הדין יש להחמיר עד ס', אפילו הן חתיכות הרבה לפי שהאיסור עצמו מפעפע מחתיכה לחתיכה כיון שהוא שמן מצד עצמו אם כן בחמץ בפסח שאינו מתבטל בס' יש להחמיר לאסור כל חתיכות שנמלחו עמה יחד אע"פ שהוא איסור כחוש. ויש לחוש לדבריהם אם אין שם הפסד כלל".

וכיון דאסרינן מטעם זה את כל החתיכות, במקום שאין הפסד, א"כ מדוע לא נאסר מטעם זה גם כאן במצוות בסי' תסא סי"ח, ומדוע לא נאסר מטעם זה גם בדין החמץ שנגע במצה, שהבאנו לעיל מסי' תמוז ס"ו (ולא אסר בס"ז, אלא בבשר שמפטים את הטעם הבלוע שבו), והרי לדעה זו גם בחמץ מחמירים כמו בדין הבשר השמן מצד עצמו, שמפעפע מחתיכה לחתיכה, ומדוע א"כ אין אנו אוסרים מטעם זה שמפעפע טעם האיסור מחמץ למצה וממצה למצה הנוגעת בה, ומדוע א"כ לא מוזכרת חומרה זו לא בסי' תסא ולא בסי' תמוז?

ובאמת קושיה זו אינה רק על רבנו, אלא גם על המהרש"ל, שהוא מקור שתי ההלכות האלו, שהרי מקור דעה החולקת בתרנגולים הוא שו"ת מהרש"ל סי' עט, ומקור ההלכה שמצה הנוגעת במצה שנאסרה ממה שנתכפלה הוא בשו"ת מהרש"ל סי' נז, ואיך מתאימות שתי הלכות אלו.

והביאור לזה מצינו ב"ם של שלמה' חולין פ"ז סי' מה: "רבו המחברים שפסקו לאיסורא וסברו דמליחה וצלי' חשוב כבישול ממש ואוסרת חברתה בלי רוטב ומפעפע אפילו מחתיכה לחתיכה, וא"כ ממילא בפסח לענין איסור חמץ כה"ג אוסר הכל במשהו. ומ"מ נראה בעיני, נהי דאמרינן גבי אפי' נמי מפעפעת אפילו ביבש. . . מ"מ לא עדיף מחום בישול שאינו אוסר חבירו בלא רוטב, אם אינו אוסר איסור מחמת עצמו. ומשום הכי נראה כמ"ש מהרא"י בת"ה במצה כפולה שכל המצות אסורות ט"ס אלא כל המצה אסורה, ר"ל אינה בטלה בס', אבל השאר מותר, שאין חתיכה שנאסרה בבליעת חמץ אוסרות חברתה ביובש בלי רוטב. ואינה דומה למליחה וצליה שפולטין ומעלין רתיחה והוי כבישול".

רואים אנו בזה, שכל מה שאוסר מהרש"ל בתרנגולות הוא דוקא במליחה או צליה, אבל לא באפיה. וטעם החילוק נראה, שהרי בצליית התרנגולים יש עכ"פ קצת לחות, משא"כ באפיה הוא יבש לגמרי, בלי שום לחות, ובזה לא החמירו לומר שגם החמץ יש לו דין איסור שמן המפעפע מחתיכה לחתיכה.

חילוק כעין זה ראה ש"ך סי' קה ס"ק כג, שבמקום שיש רטיבות קצת סובר מהרש"ל שנאסרה כולה, אפילו בכחוש

ו. אלא שעל כל זה קשה לכאורה ממ"ש בשוע"ר סי' תנא סנ"ו, וז"ל: "אם הוציא מצה חמה מהתנור ברחת של חמץ אפילו הוא תוך הפסח די בקליפה שיקלוף תחתונית המצה שנגע ברחת. . . אם לא היתה

הרחת נקיה ומודחת יפה אלא היה בה לכלוך חמץ בעין . . אם יש בלכלוך זה חשש שמנונית כגון שאפו ברחת זו עוגות של חמץ עם שומן הרי מצה הראשונה כולה אסורה אף אם יש בעוביה הרבה יותר מרוחב גודל מטעם שנתבאר בסימן תמ"ז.

והיינו מה שהובא לעיל מסי' תמו ס"ו, שהשומן מפטם את החמץ ומפעפע בתוך המצה. ולכאורה אינו מובן, הרי נתבאר לעיל שחמץ שנתפטם מהיתר שמן אינו יכול לפעפע מחתיכה לחתיכה, ובסי' תמו ס"ו מדייק וכותב שההיתר מפטם רק את הטעם הבלוע בתוכו, ואז הוא מפעפע רק בתוך החתיכה הזאת; משא"כ כאן, שהשמנוניות פיטמה את העוגות לפני שנבלעה במצה, וא"כ איך היא יכולה לפעפע אח"כ לתוך המצה הנוגעת בה.

ונראה הביאור בזה בפשטות, כי כמו שהעוגת חמץ הכחושה נבלעת כדי נטילה בתוך המצה כך גם השומן שבה נבלעת בתוך המצה, ושם היא מפטמת את טעם העוגה שבתוך המצה, ואז מפעפעת בכל המצה.

ולפי זה מובן גם מ"ש בהמשך הסעיף סי' תנא סנ"ו, שאחרי שהמצה הראשונה נאסרה כולה, הנה המצה השניה לא נאסרה רק כדי קליפה, "לפי שהלכלוך שעל פני הרחת כבר נתקנת במצה הראשונה". וראה מה שהקשו ע"ז 'בפסקי אדה"ז בהל' איסור והיתר' (עמ' 156-157), מדוע לא יאסור טעם החמץ הבלוע ברחת לאסור את כל המצות האחרות. והטעם לזה הוא כאמור לעיל, שהטעם המפוטם הבלוע ברחת אינו מפעפע מחתיכה לחתיכה (או מכלי לחתיכה).

ובאמת מפורש כדברים האלו לקמן סי' תסז סנ"ט-ס, וז"ל: "אם נמצאת חטה בקועה בפסח בתרנגולת צלויה או בשאר בשר צלי . . אם נצלה בשפוד . . כשהתרנגולת שנמצאת החטה עליה היא . . שמינה הרי השומן מפטם את טעם משהו חמץ הבלוע בתוכו ועל ידי השפוד מפעפע ומתפשט טעם משהו זה ונבלע בכל אורך השפוד". היינו שאף שחמץ שנתפטם מדבר השמן אינו מתפשט מחתיכה לחתיכה, מ"מ כאן, שהשומן הבלוע בתוך השפוד מפטם את טעם משהו חמץ הבלוע בתוכו, ועי"ז מפעפע ומתפשט טעם זה ונבלע בכל אורך השפוד, שהרי אין זה מחתיכה לחתיכה - אלא בתוך אותו השיפוד.

ז. ועדיין צריך להבין מה שמסיים שם ס"ס: "ואוסר את כל התרנגולות הצלויות בשפוד", ולכאורה איך מתאים זה עם הכלל האמור לעיל שאין האיסור המפוטם מפעפע מחתיכה לחתיכה (ראה

מה שהעיר בזה בהערות לשו"ע אדה"ז, להגרא"י ריבלין, סי' תנא סנ"ו).

ויש לומר הביאור בזה, שאף שאין טעם האיסור הבלוע בשפוד, שנתפסם מהבשר השמן, מפעפע מהשפוד לשאר החתיכות, וכן"ל שאין טעם הבלוע שנתפסם מפעפע מחתיכה (מכלי) לחתיכה, מ"מ כבר נתבאר לעיל, שטעם האיסור מפעפע מכלי למאכל עכ"פ כדי קליפה, אפילו אם הוא כחוש. וכיון שהחתיכת הבשר השניה היא שמנה (או מטעם שבבשר לא בקיאים לחלק בין כחושה לשמנה), היא מפטמת את טעם האיסור כדי קליפה הבלוע בתוכה, א"כ מתפשט עי"ז הטעם הבלוע בתוכה ומפעפע בכל אותה החתיכה.

ודין זה דומה ממש לדין שבסי' תנא סס"ו, שטעם החמץ נבלע בתנור, ומתנור כדי קליפה בחתיכה, ואז החתיכה מפטמת את טעם החמץ הבלוע בתוכה כדי קליפה והיא מפעפעת בתוך כל אותה החתיכה; כך גם כאן, שטעם החמץ נבלע בכל אורך השפוד, ומהשפוד כדי קליפה בחתיכה, ואז החתיכה מפטמת את טעם החמץ הבלוע בתוכה כדי קליפה והיא מפעפעת בתוך כל אותה החתיכה.

אמנם דנתי בארוכה בסוגיה מסובכת זו עם ידידי הרמ"מ שי' קפלן, ולא נראה לו כ"כ ביאור זה, שא"כ היה צריך להתיר החתיכות האחרות בהפסד מרובה, כמבואר בסנ"ט שבכל מקום שאוסרים מטעם אין בקיאים מתירים בהפסד מרובה, ואילו כאן בס"ס מבואר שאוסרים גם בהפסד מרובה (כשהחטה מבוקעת). ולדעתו טעם הלכה זו הוא, כי אחר שאנו אומרים שכלי שבלע איסור אוסר היתר שנוגע בו כדי קליפה, ואחר שהבלוע בשפוד הוא מפוטם, שוב אוסרת פליטת הכלי את כל החתיכות הנוגעות בו. ומה שהרחת שבסי' תנא סנ"ו אינה אוסרת את כל המצה, אף שנבלעה בו העווגה המפוטמת בשומן, היינו כיון שבאותה שעה כבר נתמרחת העווגה לגמרי, ולא נשאר אלא הבלוע ברכת.

ח. ככל הדברים האמורים לעיל, שאיסור חמץ שנתפסם מדבר השמן מפעפע בתוך החתיכה אבל אינו מפעפע מחתיכה לחתיכה, כן הוא גם לענין מה שנתבאר בסי' תמז ס"ז: "ובמדינות אלו נוהגין להחמיר בבשר חם שנגע בו חמץ חם לאסור את כולו אפילו הוא כחוש לפי שאין אנו בקיאים לחלק בין כחוש לשמן שלפעמים הבשר נראה כחוש מבחוץ והוא שמן מבפנים לפיכך נוהגין להחמיר בכל דבר ששייך בו שמנונית לאסור את כולו בהנאה אם נגע בו חמץ ושניהם

חמין אף על פי שאין שם רוטב". שכל הדברים האלו אמורים דוקא לפעפע בחתיכה הנוגעת בה, אבל אינה מפעפעת מחתיכה לחתיכה.

שהרי כן מבואר בסי' תסז סנ"ט-ס, שבסנ"ט מבואר (לגבי החתיכה הנוגעת בחטה) "ועכשיו שאינן אנו בקי אין בין כחוש לשמן אף אם הוא כחוש יש לאסור כולו". ואילו בס"ס (לגבי שאר החתיכות) לא אסר מטעם זה אלא בשמינה ממש.

והמקור לזה הוא בש"ך סי' קה ס"ק כג: "ואע"ג דלא מפלגינן בין כחוש לשמן היינו בגוף הדבר אבל מה שנאסר על ידי בליעה לא מחמירינן". ומבאר רבינו הלכה זו, דאף שבמדינות אלו לא מפלגינן בין בשר כחוש לשמן, היינו דוקא לאסור את החתיכה הנוגעת בחתיכה האיסור, או אפילו כשהאיסור הוא חמץ שאין שייך בו שמנויות, מ"מ חתיכת היתר השמנה מפטמת את טעם האיסור הבלוע בתוכה, שמפעפע ומתפשט בכל אותה החתיכה. אבל מ"מ אין טעם איסור זה יכול להתפשט מחתיכה לחתיכה.

ולכן פוסק רבינו בסי' תסז סנ"ט, ובסי' תנא סס"ו, שהחתיכת בשר הכחוש מפטם את הטעם הבלוע בתוכו שיתפשט בכל החתיכה, אבל בסי' תסז ס"ס, כשהשומן הבלוע בשפוד צריך לפטם את טעם האיסור שבו, בזה מפלגינן בין כחוש לשמן, ואמרינן שהבשר הכחוש הבלוע בשפוד אינו יכול לפטם את טעם האיסור שבו (ראה מה שנדחקו בזה בפסקי אדה"ז בהל' איסור והיתר ע' 157 בשוה"ג).

ט. אמנם דבר זה צריך תלמוד, שהרי בסוף סי' תסז סנ"ג מבואר (לדעה הא' שהיא עיקר):

"שאינן אנו מחמירין בשאר איסורין לשער בס' במליחה אפילו באיסור כחוש אלא באיסור ששייך בו קצת שמנונית כגון בשר טריפה כחושה שנמלח עם היתר שיש טריפה כחושה ויש טריפה שמינה לפיכך אנו מחמירין בכל טריפה אפילו כחושה כדי שלא נצטרך להבחין ולחלק בין כחושה לשמינה שאין אנו בקי אין בזה, אבל איסור שלעולם הוא כחוש ואין שייך בו שמנונית כלל כגון חמץ בפסח אין להחמיר בו כמו באיסור שמן בין לענין מליחה בין לענין צלי כמו שיתבאר".

ומיירי התם לענין לאסור את שאר החתיכות, היינו שבבשר ששייך בו שמנוניות אמרינן שטעם האיסור מפעפע מחתיכה לחתיכה. רואים אנו מזה, שדין הבשר הכחוש (כיון שיש גם בשר שמן) מחמירים בו

כמו בבשר שמן לגמרי, גם לפעפע מחתיכה לחתיכה (כמו בחמץ לדעה הב' שם, שמפעפע מחתיכה לחתיכה).

ובאמת קושיה זו אינה על רבינו לבדו כי אם על הש"ך, שהוא מקור החילוק הנזכר, לומר שבמה שנאסר ע"י בליעה אין מחמירים בכחוש לחשבו כמו הדבר השמן. ולכאורה זה סותר את מ"ש הרמ"א שם ס"ט, שגם החתיכה שבלוע בה איסור אוסרת את החתיכה הנוגעת בה, ומבואר ברמ"א שם דהיינו אפילו לקולא, ומפרש הש"ך שם ס"ק לו: "כלומר... הכל מצטרף לבטל החלב אע"פ שאין נוגע בכולן".

ועל כרחינו לפרש את דברי הש"ך בסוף ס"ק כג, שבמה שנאסר ע"י בליעה לא מחמירין בכחוש, שהכוונה היא רק למאי דמיירי ביה התם, היינו בבלוע בכלי (ולא בבלוע בחתיכה). וא"כ תתורץ בזה גם הסתירה שבשוע"ר, שבס"ס מיירי בשפוד (כדי לאסור התרנגולות הנוגעות בו), לכן אין מחמירין בכחוש כבשמן, משא"כ בסנ"ג דמיירי בבלוע בתרנגולת (כדי לאסור התרנגולות הנוגעות בה), בזה מחמירים בכחוש כשמן.

שוב העירני הרמ"מ קפלן, שבש"ך שם ס"ק יח כותב כן גם לענין בלוע בחתיכה, ואשר השפ"ד שם (ס"ק לח דין הב') מקשה על הנ"ל מרמ"א שאוסר גם שאר החתיכות. ואולי מטעם זה מחלק רבינו בין בלוע בכלי לבין בלוע בחתיכה.

י. עתה נבוא לבאר לפי זה גם מה שפסק רבינו בסי' תצד סט"ז (לענין האופה בחג השבועות לחם של חלב, ואח"כ אופה לחם כדי לאכלו עם בשר): "יזהרו ליקח מרדה חדשה להוציא בה לחם זה מן התנור ולא יוציאווהו במרדה שמוציאין בה שאר כל הלחמים שאינן של חלב אפילו אם רוצים להפכה על צדה השני לפי שעכשיו יהא נבלע בה טעם החלב בכל עוביה כשיוציאו בה לחם נילוש בחלב ואחר כך כשיאפו לחם אחר לאכלו עם בשר ויוציאוהו במרדה זו יהא נפלט ממנו טעם החלב ויבלע בלחם (כדי קליפה כמ"ש בסימן תנ"א)".

רואים אנו שהיו כאלו שרצו להפך את המרדה על הצד השני, כדי שהחלב לא יאסור את כל המרדה, רק כדי נטילה (או קליפה). ואילו רבנו פוסק שזה לא מועיל, לפי שעכשיו יהא נבלע בה טעם החלב בכל עוביה (ולא רק כדי נטילה), והיינו כיון שבחלב נוהגין להחמיר כמו בבשר השמן, לכן הוא אוסר את המרדה "בכל עוביה". ומ"מ מסיים אח"כ, שכשבא לאסור את הלחם אחר (שיהי' אסור לאכלו בבשר), אין טעם החלב מפעפע מהמרדה ללחם רק כדי קליפה.

וטעם החילוק הוא, כפי שכבר נתבאר לעיל, שאף שאיסור השמן מפעפע מחתיכה לחתיכה (ומכלי לחתיכה) לאסור כולה, מ"מ בחלב הכחוש, שנוהגין להחמיר בו כמו בשמן, לא אסרינן מטעם זה אלא כדי להבליעו במרדה, אבל לא כדי שיפעפע מהמרדה ללחם (מהכלי לחתיכה).

ובאמת יש חילוק בין הדין בסי' תסז ס"ס ובין הדין בסי' תצד סט"ז, שבסי' תסז ס"ס, כשהחתיכה אינה שמנה ואינה מפטמת את טעם האיסור שבשפוד, אזי החתיכות האחרות מותרות לגמרי, ואין אוסרים בהם אפילו כדי קליפה, ואילו בסי' תצד סט"ז, גם כשהחלב אינו שמן, הנה הטעם הבלוע במרדה אוסר את הלחם כדי קליפה (שלא לאכול אותו עם בשר).

וטעם החילוק ביניהם, כי כאן בסי' תסז ס"ס, האיסור עצמו (חמץ) אין שייך בו שמנוניות כלל, ואינו אוסר את השפוד רק כדי נטילה, וכיון שהחתיכה הכחושה אינה מפטמת כלל את השפוד, לכן אינו אוסר כלל את שאר החתיכות. משא"כ בסי' תצד סט"ז, שאין בקיאים בחלב אם הוא כחוש או שמן, ולכן הוא אוסר את כל המרדה, והמרדה אוסרת את הלחם עכ"פ כדי קליפה.

התבשיל שנוטלין לערובי תבשילין

הרב אלימלך יוסף הכהן סילבערבערג
רב ושליח כ"ק אדמו"ר - וועסט בלומפילד, משיגן

ביצה טו, ב: "משנה: . . ועושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת".

ואיתא בגמרא (טז, ב): "אמר אביי לא שנו אלא תבשיל, אבל פת לא, מאי שנו פת דלא? אילימא מידי דמלפת בעינן, ופת לא מלפתא - והא דייסא נמי דלא מלפתא, דאמר ר' זירא הני בבלאי טפשאי . . ואמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאביי, מערבין בדייסא? אלא מידי דלא שכיח בעינן ופת שכיחא ודייסא לא שכיחא. איכא דאמרי אמר אביי: לא שנו אלא תבשיל, אבל פת לא, מאי טעמא? אילימא דמידי דלא שכיח בעינן ופת שכיחא, והא דייסא לא שכיחא, ואמר רב נחומי משמיה דאביי אין מערבין בדייסא? אלא מידי דמלפת בעינן, ופת לא מלפתא ודייסא נמי לא מלפתא, דאמר ר' זירא כו'". ע"כ.